

Tartu Universitet
Institutionen för Germansk, Romansk och Slavisk Filologi
Avdelning för Skandinavistik

Är den nordiska välfärdsmodellen på väg att förändras?

En närläsning av 12 ledarartiklar i Dagens industri

Examensarbete av Tiiu Tuisk
Handledare: Niklas Henriksson

Tartu 2014

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	3
1 TEORI	5
1.1 Välfärdsstaternas klassificering	5
1.2 Den nordiska modellen – begrepp och egenskaper.....	6
1.2.1 Statlighet.....	7
1.2.2 Universalism.....	7
1.2.3 Jämställdhet	8
1.2.4 Konsensus.....	9
1.3 „Northern lights“, A. Wooldridge – rapport i tidningen The Economist 2/2/2013 ...	10
2 METOD.....	12
2.1 Val av analysmaterial.....	12
2.2 Artikelurval.....	13
2.3 Analys av artiklar.....	14
3 ANALYS.....	15
3.1 „Ledare: Supervalårets stora fråga“ 30/12/2013	15
3.2 „Ledare: Bennet öppnar för mognare vinstdebatt“ 28/12/2013	16
3.3 „Ledare: Nordics seger löser inte problemet“ 20/12/2013	17
3.4 „Ledare: Bra val för vår tids löntagarfondsdebatt“ 14/12/2013.....	18
3.5 „Ledare: Alliansen vann aldrig slaget om skatterna“ 9/12/2013	19
3.6 „Ledare: Sakfrågan är också värd en riktig debatt“ 21/11/2013.....	20
3.7 „Ledare: Välfärden tvingar ägarna att tänka om“ 12/11/2013.....	20
3.8 „Ledare: Stämmans bästa stund när Borg blickar bakåt“ 19/10/2013	21
3.9 „Ledare: Välfärds-M har en lång resa kvar“ 18/10/2013.....	21
3.10 „Ledare: Hur ska Moderaterna tala om välfärden?“ 17/10/2013.....	22
3.11 „Ledare: Att fråga om vinster är en svår sak“ 16/9/2013	23
3.12 „Ledare: Ideologisk kris i vinstfrågan“ 20/8/2013	23
4 RESULTAT OCH TOLKNING	25
4.1 Statlighet	26
4.2 Universalism	27
4.3 Jämställdhet	28
4.4 Konsensus	29
SAMMANFATTNING	32
LITTERATURFÖRTECKNING	34
RESÜMEE	37

INLEDNING

Den nordiska modellen (sve), den nordiske modellen (nor), den nordiske model (dan) – alla förenämnda termer syftar på en och samma sak: ett mycket debatterat välfärdssamhälle som kännetecknar de nordiska länderna Finland, Island, Sverige, Norge och Danmark. Danmark var först med att utveckla sitt välfärdssystem med oblikatorisk grundskoleutbildning som upprättades 1814, men Sverige framstår som det ledande exemplet på den nordiska modellen i den akademiska forskningen. Jag har inriktat mig på att undersöka Sveriges fall i denna uppsats.

Välfärdsstudier är ett fenomen som har sina rötter i moderniteten. Det var ju på sent artonhundratals och mest på nittonhundratals som de europeiska länderna införde ett statligt välfärdssystem, Tyskland till att börja med. Skapandet av den svenska välfärdsstaten härstammar från 1930-talets lågkonjunktur, där olika samhällsklassers samarbete var ofrånkomlig. Med 1960- och 1970-talet som välfärdsmodellens höjdpunkt, växte den offentliga sektorn och Sverige blev det fjärde rikaste landet i världen på 1970-talet. Trots att det har funnits perioder med motgångar, särskilt under 1990-talets början, så har välfärdssystemet klarat sig väl och till och med förbättrats. Detta beror förmodligen på den nordiska modellens fyra grundstenar: universalism, jämställdhet, statlighet och konsensus (Arter 2014 samt Alestalo, Hort, Kuhnle 2009), vilka ska beskrivas genomgående i uppsatsens teoriavsitt.

Idén till min problemformulering fick jag under kurs „Politiska utvecklingar i Östersjöregionen“ i Tartu Universitet. Som en del av politiska samtidsstudier, läste vi om den

nordiska modellens ursprung och väsen under ledning av gästföreläsare professor David Arter från Tampere universitet. En särskild rapport i den brittiska tidningen *The Economist* i februari 2013 fångade min uppmärksamhet. Rapporten som heter „Northern lights“ hävdar att den nordiska modellen är på väg att förändras. Detta mest på grund av ekonomiska faktorer, i synnerhet välfärdens marknadsisering. Min tanke är att ta reda på om det finns liknande återspeglings om ett skifte i svensk media. För att motsvara *The Economist*'s form, har jag valt artiklar i *Dagens industri* för min analys. På grundval av Arter (2014), Alesáalo, Hort och Kuhnle (2009) som bildar uppsatsens teori om den nordiska modellen, undersöker jag 12 ledarartiklar och försöker se om media framställer en förändring angående universalism, jämställdhet, statlighet och/eller konsensus. Härigenom bildas min undersökningsfråga: på grund av ledarartiklar i *Dagens industri*, hur framställs „välfärden“ angående den nordiska modellens grundstenar: statlighet, universalism, jämställdhet, konsensus. Man kan även ställa en bredare fråga: kan man upptäcka förändringar i den nordiska modellen.

Min studie är indelad i fyra olika huvudavsnitt. I det följande teoriavsnittet beskriver jag hur man kan betrakta olika välfärdssystem baserat på Gøsta Esping-Andersens indelning (1990) samt vad den nordiska modellen egentligen är och tar min utgångspunkt i Alesáalo, Hort, Kuhnle och deras forskning „The Nordic Model: Conditions, Origins, Outcomes, Lessons“ (2009) samt David Arter och hans forskning „Trouble in Paradise: W(h)ither the ‘Nordic model’?“ (2014). Sedan följer en sammanfattning av *The Economist*'s rapport „Northern lights“. I metodavsnittet förklarar jag valet av analysmaterial – hur *The Economist* och *Dagens industri* motsvarar varandra, hur urvalet av artiklar gjorts och hur analysen ska utföras. Därefter presenteras analys- och forskningsresultat. I den avslutande sammanfattningen drar jag några slutsatser på om den största nordiska näringslivsinriktade tidningen *Dagens industri* anger att den nordiska välfärdsmodellen är på väg att förändras.

1 TEORI

1.1 Välfärdsstaternas klassificering

Indelning mellan välfärdsstater och icke-välfärdsstater är ofta oklar eftersom varje samhälle reglerar sociala förmåner i viss utsträckning och försöker garantera alla invånare en värdig levnadsstandard. Det mest kända verket som betraktar Sveriges välfärdssamhälle är „Sweden: the Middle Way“ (1936) av Marquis Childs, en amerikansk journalist som skrev boken efter sitt besök till Sverige. Han hänvisade till Sverige som en tredje väg, en s. k. medelväg mellan USA:s marknadsekonomi och Sovietunionens planekonomi. Han framställde Sverige som ett samhälle där social trygghet, full sysselsättning och jämställdhet existerade samtidigt med demokrati och individualism.

Den mest grundläggande typologi över välfärdsstater var engelsmannen Richard Titmuss's klassificering mellan residuala och institutionella välfärdssystem i boken „Essays on „The Welfare State“ “ (1958). De residuala staterna säkerställer statligt stöd bara för de fattigaste medborgarna i syfte att hålla statliga utgifter på en marginell nivå. I institutionella välfärdsstater finns det ett allomfattande system med allsidig tillgång till bidrag så som det som har utvecklats bland annat i Sverige.

För det mesta tar forskningen om välfärdsstater sin utgångspunkt i den danske socialforskaren Gøsta Esping-Andersens välkända verk „The Three Worlds of Welfare Capitalism“ (1990). I sin typologi, presenterar Esping-Andersen begreppet *de-commodification* på vilket han bygger sin klassificering. Begreppet utgår från olika samhällsklassers ställning på arbetsmarknaden och hur mycket ställningen påverkar tillgång

till välfärdstjänster. En stor *de-commodification* grad anger att tillgång till välfärdstjänster beror inte på arbetsmarknadsställningen medan en liten *de-commodification* grad innebär att tillgång till välfärdstjänster beror på arbetsmarknadsställningen. Enligt graden av *de-commodification*, skapar han en indelning i tre grupper. Man bör observera att de följande klassificationsgrupperna är s. k. idealtyper vilket betyder att det i verkligheten inte finns renodlade exempel på dessa kategorier utan de bör uppfattas som grova representanter för var och en av grupperna (Esping-Andersen 1990: 86). Han skilde mellan den liberala välfärdsregimen, den konservativa välfärdsregimen och den socialdemokratiska välfärdsregimen.

Den liberala välfärdsregimens idealexempel är USA, Kanada och Australien där förmåner indelas på grund av behovsprövning. Det är riktat till de fattigaste medborgarna och omfördelning av tillgångar är relativt minimal. *De-commodification* effekterna är också minimala, dvs. det finns en klar uppfattning om arbetsmarknadsberoende personer och bara de fattigaste får bidrag.

Storbritannien, Österrike samt Tyskland hör till den konservativa välfärdsregimen. Rätten till förmåner hänger ihop med personens läge på arbetsmarknaden vilket förstärker de existerande klasskillnaderna. Denna typ återfinns i Väst- och Centraleuropa där den katolska religionen stöder den traditionella familjemodellen. Graden av *de-commodification* är större än hos den liberala välfärdsregimen.

Den socialdemokratiska välfärdsregimen främjar jämställdhet på grund av generella allomfattande förmåner. Graden av *de-commodification* är stor vilket gör att även medelklassen drar fördel av välfärdsstaten vilket gör att medelklassen ofta stöder en socialdemokratisk regering i dessa länder. Omfördelning av resurser är dominerande och Sverige och de övriga nordiska länderna står som representanter för denna grupp.

1.2 Den nordiska modellen – begrepp och egenskaper

Trots att begreppet „den nordiska modellen“ vanligen syftar på en socioekonomisk kontext och i facklitteraturen står i liknande sammanhang som nordisk kapitalism, grundar det på fyra inte enbart ekonomiska termer – statlighet, universalism, jämställdhet och konsensus. De tre första formulerades av Matti Aleskalo (professor vid Tampere universitet), Sven E. O. Hort (professor vid Södertörns högskola) och Stein Kuhnle (Universitetet i Bergen, Hertie School

of Governance) i deras undersökning „The Nordic Model: Conditions, Origins, Outcomes, Lessons“ (2009). David Arter (professor vid Tampere universitet) har tillagt konsensus till de förstnämnda i sitt verk „Trouble in Paradise: W(h)ither the ‘Nordic model’?“ (2014).

1.2.1 Statlighet

Statlighet är kanske det mest kända kännetecknet hos den nordiska välfärdsmodellen. Staten är en viktig arbetsgivare och bakom detta ligger en bild av staten och samhället som en enhet. Sociologiprofessor vid Bielefelds universitet Franz-Xaver Kaufmann hävdar att Sverige i jämförelse med andra välfärdsstater har den minsta skillnaden mellan staten och samhället. Exempelvis i Tyskland finns det en klar skildring mellan staten och samhället vilket härleder från klasskillnader (Kaufmann 2013: 119). Sammansmältningen av staten och samhället erkändes även av Sveriges socialdemokratiska statsminister Tage Erlander (1946-69) som talade om ett starkt samhälle men tydligt hänvisade till staten (Lindvall, Rothstein 2006: 50). Kanske beror detta på att folket och regeringen haft samma vision av ett välfärdssystem och på så sätt har staten i första hand varit en mellanhand i den demokratiska beslutsprocessen. Enligt den svenske sociologen Walter Korpi har staten fungerat som en instans genom vilken samhället kan förbättras (Korpi 1978: 48). Alestalo m. fl. (2009) antyder på att stark statlighet betyder svagare påverkan av förmedlande strukturer så som kyrka och frivilligorganisationer men å andra sidan starka och integrerade institutioner samt tydligt fungerande självkänedom i sociala teman. Statens roll innefattar bland annat breda offentliga tjänster och skattefinansierade kontantförmåner (Alestalo m. fl. 2009: 2-3). Kommunerna spelar en viktig roll när det gäller sociala tjänster och sådan decentralisation visar på den nära relationen mellan makten och samhället.

1.2.2 Universalism

Universalism är en annan grundsten i den nordiska modellen. Det grundar sig på principen att sociala rättigheter gäller till hela samhället. Som Esping-Andersen har påvisat – alla drar fördel, alla är beroende, förmodligen känner sig alla förpliktiga att betala (Esping-Andersen 1990: 27-28). Fast alla inte kan medverka lika hög grad, så är statligt stöd inriktat på hela

samhället oberoende av deras betalningsförmåga. Det betyder ett omfattande omfördelningssystem av skattepengar. De sociala rättigheterna är kopplade till medborgarskap vilket gör välfärden till en civil rättighet. Jørgen Goul Andersen, professor vid Aalborg universitet, påpekar att det bland annat finns ekonomiska anledningar till universalismen: den är administrativt enkel och det är svårt att lura staten eftersom lagarna gäller alla. Dessutom är den marknadsbekvämlig och medför inga samspelsproblem samt bestraffar icke ansvarsfullt beteende. Goul Andersen framhåller vidare att det finns ett positivt samband mellan universalism, socialt förtroende och politiskt förtroende. Han belyser att „(...) welfare for the poor alltid ender med at blive 'poor welfare'“ (Andersen 2012). Alestalo m. fl. (2009) anger att universalismens rötter går tillbaka till den politiska och ekonomiska moderniseringen av de nordiska länderna runt sekelskiftet 1800-1900 när socialbidragsprogram inrättades och universalismen blev en del av nationsbyggandet. Levnadsstandardens försämring (på grund av urbanisering, industrialisering) för fattiga bönder samt fattiga arbetare gjorde de utsatta för likadana risker vilket ledde till universiella sociala rättigheter. Ytterligare världskrigen påverkade universalismen. Särskilt efter andra världskriget kan man se en tendens att inkludera de mindre välbeställda. Universalismen gynnas även eftersom det krävs ingen behovsprövning (Alestalo m. fl. 2009: 3).

1.2.3 Jämställdhet

Jämställdhet hänger ihop med universalismen. Det betyder att staten försöker minimera ojämlikheterna i samhället och skapa jämlika möjligheter och utsikter för alla. Särskilt kan man notera ojämlikheterna angående inkomst, hälsa och kön (Arter 2008: 179). Alestalo m. fl. (2009) hävdar att ett mer jämställt samhälle utvecklades när böndernas position blev starkare, jordägarna förlorade sin makt och den arbetande klassen hade lätt tillträde till lagstiftandet. En viktig roll tillskrivs arbetsmarknadsförhandlingar som betraktade arbetsgivarna och arbetstagarna lika (Alestalo m. fl. 2009: 3). Arter begrundar att målet att uppnå små ojämlikheter i inkomst har de nordiska länderna åstadkommit relativt bra i jämförelse med andra europeiska stater. Även om det har varit perioder av lågkonjunktur (särskilt under 1990-talets början) där inkomstskillnaderna växte, så har staten med hjälp av kontantförmåner kunnat minska skillnaderna. Hälsorelaterade ojämlikheter står på relativt samma nivå som i andra europeiska länder. Däremot är Norden känt för en mycket stor jämställdhet i

könsfrågan. Arter anger att kvinnors position på arbetsmarknaden är bra (andelen kvinnor på såväl offentliga som privata arbetsplatser är nästan samma som män) men det finns könsskillnader i inkomst även om de har minskat (Arter 2008: 181-185).

1.2.4 Konsensus

Konsensus är det fjärde kännetecknet hos den nordiska välfärdsmodellen och den kan beskrivas som gemensam beslutsfattande där samhälleliga organisationer deltar i politisk beslutsprocess. Arter (2014) beskriver konsensus som ett grundläggande samförstånd över välfärdsstaten mellan politiker och befolkningen. De tre förstnämnda grundstenarna kunde inte ha utvecklats utan konsensuspolitiken på beslutsfattarnivå och mellan olika intressegrupper (särskilt på arbetsmarknaden). Ofta ser forskare ett kausalt samband mellan socialdemokrati och konsensuspolitik. Trots att välfärdsmodellen utvecklades mest under den socialdemokratiska styrelsen 1932-1976, förekom fredliga demokratiska samarbetsprocesser även före detta och socialdemokratien är nödvändigtvis inte grund för konsensuspolitiken (Hilson 2008: 92-95). Alestalo m. fl. (2009) utvidgar den nederländske statsvetaren Arend Lijpharts term „konsensusmodell“ (Lijphart 1999: 31-47) till de nordiska länderna. Fast Sverige inte är samhälleligt lika heterogen som Nederländerna, Belgien och Österrike (vilka Lijphart tar som exempel), uppfyller Sverige konsensusmodellens väsentliga förutsättningar: flerpartisystem, proportionellt valsystem, decentraliserad statsmakt. Kännetecknande för den nordiska konsensusmodellen är att det ofta förekommit minoritetsregeringar särskilt i Finland, Danmark, Sverige och Norge. Från och med 1945 har de flesta regeringar varit minoritetsregeringar i de ovannämnda länderna (Alestalo m. fl. 2009: 7). Att det är möjligt att prata om *en* nordisk välfärdsmodell, är att det finns en så stark konsensus mellan de länder som utgör Norden. Enligt Alestalo m. fl. (2009) härstammar det offentliga internationella samarbetet i Norden från 1907 och det första sammanträdet angående socialpolitiken hölls 1919 i Köpenhamn. Den nordiska modellen har utvecklats trots olika historiska vägar bland de nordiska länderna (t. ex. Finlands vänskapspakt med Sovjetunionen efter andra världskriget, Sveriges neutralitet och NATO medlemmar Danmark, Norge, Island) vilket enligt Alestalo m. fl. (2009) pekar på två medverkande processer: inhemsk konsensusbyggande och gemensam nordisk identitetsskapande (2009: 8-9).

1.3 „Northern lights“, A. Wooldridge – rapport i tidningen The Economist 2/2/2013

Först och främst är det lämplig att belysa vilken syn The Economist har när det gäller rapporten om de nordiska länderna. På förstasidan av utgåvan står en viking. Han bär en hjälm med horn, päls, lanneskjorta och en amulett. Huvudtiteln på förstasidan låter: „The next supermodel“ och undertiteln „Why the world should look at the Nordic countries“. Det anger att The Economist har en mycket positiv redaktionell åsikt angående den nordiska modellens framtid då den framställs som förebild. Rapporten hävdar att staten klarar sig väl både globaliseringen och ett heterogent samhälle. Den heter „Northern lights“ vilket syftar på norrsken som ett typiskt kännetecken på Norden. Å andra sidan hänvisar titeln också till de nordiska ländernas gemensamma ljus, dvs. som vägledande exempel som strålar över hela världen. Författaren Adrian Wooldridge är ledarredaktör på The Economist och skriver Schumpeter-spalten om affärsvärlden. I rapporten finns det referenser till statlighet, jämställdhet och konsensus. Trots att rapporten hänvisar till Norden som ett förebild, återkommer också nackdelar som dyker upp tillsammans med det moderna samhället.

När det gäller statlighet, så betraktar rapporten en förminskning i Sveriges offentliga utgifter från 67% till 49% av BNP (bruttonationalprodukt – ett ekonomiskt mått som hänvisar till statens rikedom) under 20 år. Staten har också dragit ner skattebördan. Enligt rapporten har statsskulden gått ned från 70% av BNP (1993) till 37% (2010) och budgeten gått från stor underskott till ett gynnsamt överskott. Särskilt omdiskuterat är skolvouchersystemet där privata företag konkurrerar på samma villkor som offentliga aktörer med ett visst årligt belopp från staten. Hälsovård är ett annat område där privatisering ständigt sker. Rapporten betonar att Norden har på senare tid börjat fokusera på individen istället för på staten. Snarare än att utvidga statens påverkan på marknaden, så utvidgas marknads påverkan på staten.

Jämställdhet dyker upp med avseende på ett heterogent samhälle. I Sverige har antalet utlänningar ökat ungefär 30 gånger under 80 år från och med skapandet av den nordiska modellen. Staten har inte lyckats hitta en fungerande en integrationslösning. Rapporten hävdar att det är svårt för utlänningar att klara en utbildning och hitta jobb mest på grund av att den kulturella bakgrunden är helt annorlunda. För att de nordiska länderna ska ha råd med välfärden, så måste 80% av de vuxna vara på arbetsmarknaden. Ändå finns det betydliga skillnader mellan invånarnas och invandrarnas arbetsmarknadsdeltagande. Wooldridge hänvisar till att 84% av svenskar har jobb jämfört med 51% av de icke-européer som bor i

Sverige. Vidare skildras jämställdhet genom hänvisning till kvinnornas kraftiga delaktighet på arbetsmarknaden och en stor social mobilitet.

Rapporten betraktar konsensus i frågan om konkurrenskraftighet. Det finns hänvisningar till att konsensus är särskilt viktigt på företagets styrelsenivå för att kunna klara sig under globaliseringen. Referenser till konsensus finns också i påståendet „Det nordiska styrelsesättet är en slags *sui generis*“ vilket utgår från ett grundläggande samförstånd mellan staten och samhället.

Den föregående sammanfattningen av rapporten „Northern lights“ ger intryck av statlighetens förminskande roll på grund av minskning i de statliga inkomsterna och välfärdens privatisering. Jämställdhet förekommer i form av ett heterogent samhälle där det är svårt att minimera skillnader. Däremot könsskillnaderna har blivit mindre. Skildring av konsensus gynnar samförståndet mellan staten och samhället. Enligt rapporten är den nordiska modellen på väg att förändras men rapporten ser denna förändring som en positiv tendens för att kunna bli konkurrenskraftig i den ständigt skiftande världen.

2 METOD

2.1 Val av analysmaterial

Den nordiska modellen på väg att förändras – detta hävdar den brittiska tidningen The Economist i sin ovannämnda rapport „Northern lights“. Min bredare avsikt är att se om det finns idéer om den nordiska välfärdsmodellens förändring även i svensk media med utgångspunkt i modellens fyra grundstenar: statlighet, universalism, jämställdhet, konsensus (förklarade i teoriavsnittet). För att begränsa begreppet „svensk media“, så har jag valt Dagens industri som enligt min mening motsvarar The Economists form bäst. Båda är liberala näringslivsinriktade tidningar med inriktning mot ekonomiska/samhälleliga/politiska teman. Detta leder oss närmare problemformuleringen: på grund av artiklar i Dagens industri, hur framställs „välfärden“ angående den nordiska modellens fyra grundstenar. Närmast följer en översikt av Dagens industri och The Economist i syfte att belysa varför det är just från Dagens industri som undersökningsmaterialet har hämtats.

Angående informationen på www.economist.com grundades den brittiska tidningen The Economist 1843 av en skotsk hattmakare James Wilson som stödde frihandel, internationalism och minimala åtgärder från staten. Den ledande tanken hos tidningen är att all information grundar på fakta. The Economist är en veckotidning som har en internationell läsekrets. Fast den moderna tidningen ser ut som en tidskrift, så kallar den sig ändå en tidning. Detta eftersom i tillägg till analys och opinion, innehåller varje utgåva veckans politiska och ekonomiska huvudhändelser. Dagens upplaga är 1,5 miljoner i veckan, bara en femtedel omfattar Storbritannien, resten går ut internationellt till över 200 länder. Sedan 2006 är John

Micklethwait ledarredaktör. Artiklarna i The Economist är anonyma, endast rapporter, dvs. de längre tester som publiceras omkring 20 gånger om året, är signerade. Anonymiteten kommer sig av att flera artiklar är skrivna av flera olika författare tillsammans och redigeras mycket. Huvudorsaken är uppfattningen att det som blir skrivet ska vara viktigare än den som skriver. Förutom liberalismen främjar tidningen en grönare värld, fri immigration, vapenkontroll och samkönat äktenskap. När det gäller den litterära stilen, så är det klartext som dominerar. Det finns nästan inga förklaringar till facktermer i artiklarna vilket betyder att publiken ska vara utbildad nog för att följa texten. Alla artiklar publicerade i de tryckta utgåvorna finns på tidningens hemsida (online arkiv sedan 1997).

Enligt informationen på www.di.se skapades Dagens industri 1976 och utges av Bonnier AB. Efter att först ha skrivit om teknik, bytte tidningen fokus och sedan 1983 är inriktningen affärsvärlden. Upplagan 2013 var 98 500 exemplar (ORVESTO Konsument 2013:Helår) och tidningen hade 350 000 dagliga läsare (Orvesto Konsument 2013:3: 1) vilket gör den till Nordens största näringslivsinriktade tidning. Dagens industri har klassisk näringslivsfärg, tryckt på rosa papper. Chefredaktör Peter Fellman noterar: „För oss som tidning är det viktigt att beskriva och analysera händelseskedet i näringslivet. Vi ska ta upp näringslivets stora frågor på ett sätt som ingen annan svensk tidning gör. Dagens industri är en viktig kraft i det svenska näringslivet och därför gör vi allt vi kan för att lyfta fram de goda exemplen och entreprenörer med stora framgångar.” Under Dagens industri publiceras veckomagasinet Di Weekend (helgmagasin med underhållande samt näringslivsbaserat innehåll) och månadsmagasinet Di Dimension (företagsorienterat magasin). Sedan 1994 drivs webbplatsen di.se där man kan läsa om börs, skatter, försäkringar, sparande, bilar, boende, politik osv. Förutom skrivna nyheter finns där även en webb-tv. Börsanalytikerna och företagsledarna har utnämnat di.se till den bästa ekonomisajten varje år mellan 1999 och 2013. Enligt KIA-index, den officiella mätvalutan för svenska webbplatser, är sajten också den största i kategorin „ekonomi“ räknat på antalet unika webbläsare, besök och sidvisningar. Av KIA-mätningens alla 480 webbplatser är di.se placerad på 28. plats (vecka 13, 2014).

2.2 Artikelurval

Av det föregående framgår att det skulle vara möjligt att hitta liknande information i Dagens industri som i The Economist. Artikelsökningen kommer att utföras på www.di.se förutsatt att

det finns samma material i online arkivet som i tidningens pocketupplaga. För att komma åt artiklar som är väsentliga angående den nordiska välfärdsmodellen, så har jag valt att använda nyckelordet „välfärden“ som också är sökordet. Sökordet „välfärden“ gav totalt 757 träffar (17/4/14). Sökresultat indelas på grund av olika tidsperioder (vanligen år) sedan 2001. År 2013 dominerar med största antalet träffar (135) fast det förmodligen kommer att överskridas 2014 med tanke på att det får 74 träffar redan 17/4/14. För att dra slutsatser på grund av synnerligen relevant material och för att bygga min studie på ett helår, har jag valt att undersöka år 2013 som gav flest träffar.

Vidare kan man välja att sortera sökresultat efter skribent eller träffar per etikett. Eftersom jag inte vill inrikta mig på en särskild skribent utan snarare en etikett som representerar flera skribenter och deras åsikter, så är det lämpligt att indela materialet på grund av etikett. Av alla 57 etiketterna granskar jag artiklar på ledarsidorna med etiketten „Di Ledare“. Skälet är att istället för vanliga nyhetsartiklar som förmedlar ny information utan opinion, så fungerar ledarsidan som en mötesplats för läsarnas och redaktionens opinioner. Med andra ord motsvarar ledarsidan min analysfråga – hur framställs „välfärden“ angående den nordiska modellens fyra grundstenar – genom att „välfärden“ laddas med en opinionsmässig betydelse och sätts i en särskild kontext. Sökordet „välfärden“ med avgränsningen „2013“ och etiketten „Di Ledare“ gav 12 träffar av 4 olika skribenter. De 12 artiklar på ledarsidor bildar min undersökningsmaterial.

2.3 Analys av artiklar

Varje undersökningsfall ska ha artikelns titel tillsammans med publiceringsdag på di.se. Inledningen kommer att presentera en sammanfattning av artikeln, antalet gånger nyckelordet „välfärden“ förekommer och vilka av välfärdens grundstenar (statlighet, universalism, jämställdhet, konsensus) betraktas i artikeln. Vidare analyseras var och en av grundstenarna. Slutsats anger vilken roll grundstenarna har med avseende på hur de presenteras i artikeln. Efter analysen följer resultatsdelen där jag sammanställer mina iakttagelser om varje grundsten.

3 ANALYS

3.1 „Ledare: Supervalårets stora fråga“ 30/12/2013

På grund av att riksdagsvalet äger rum i september 2014 diskuterar redaktör Peter Magnus Nilsson vilken frågan som kommer att avgöra valet. Först presenterar han tre mindre viktiga teman: skatterna, skolan, och vinster i välfärden. Väsentligast enligt honom är ändå arbetskraftsinvandringen. „Välfärden“ nämns tre gånger, en gång berörande skatter och två gånger angående vinster. I det följande ska jag undersöka vilka av de fyra grundstenar (statlighet, universalism, jämställdhet, konsensus) artikeln framställer.

Statlighet kommer fram i form av skattedebatt. Moderaterna (i nuvaranderegeringskoalition) vill inte längre sänka skatterna utan „satsa på välfärdens kärna“. Socialdemokraterna (förnärvarande i opposition) vill bevara skattetrycket på samma nivå. En mindre tydlig hänvisning till statlighet rör skolreformerna vilka nämns i samband med Pisa-rapporten (15-åringars kunskapstest i matematik, läsförståelse och naturvetenskap) där svenska elever fick låga resultat. Frågan om vinster i välfärden representerar en klar motsättning mellan statliga och privata företag för att flera offentliga tjänster har gått från statliga till privata händer utan begränsande av vinstuttag. Den förda regeringspolitiken på senare tid med sänkta skatter och privatisering av flera offentliga tjänster innebär att mindre resurser går till välfärden och att statens roll att vara välfärdens administratör minskar. Skolreformernas påverkan på statligheten förblir otydlig i artikeln.

Universalism framträder med arbetskraftsinvandringen. Redan artikelns inledning innehåller frågan: „Ska svenska kollektivavtal gälla alla som arbetar i Sverige?“ med

hänvisning till Lavallagen. Lavallagen infördes 2010 och har fått mycket kritik för att den hindrar fackföreningarna att teckna avtal med osvenska företag och lagen begränsar fackföreningarnas möjlighet att ta till stridsåtgärder mot utländska företag ifall de inte tecknar svenska kollektivavtal. Det betyder i sin tur att svenska kollektivavtal inte behöver gälla alla som arbetar i Sverige. Utgående från den teori som denna analys bygger på, står universalismen i relation till medborgarskap och signalerar ingen förändring i frågan.

Jämställdhetsfrågan blir tydlig när det gäller arbetskraftsinvandringen som författaren ser som avgörande i valdebatten. Enligt honom är regeringspartierna för arbetskraftsinvandringen och de anklagar oppositionen för främlingsfientlighet medan oppositionen är emot arbetskraftsinvandringen och ser den som ett hänsynslöst utnyttjande av svaga. Den politiska vänstern (socialdemokraterna) står för jämlikhet, den politiska högern (Moderaterna) för frihet. Förutsatt den nuvarande regeringens politik, så dominerar frihet klart över jämlikhet i en arbetsmarknadskontext.

Referenser till konsensus förekommer åt flera håll. Till exempel hänförs skattepolitiken en låg konfliktnivå på båda politiska sidor. På samma sätt har regeringen och oppositionen „en likartad syn på såväl reformerna som problemen“ när det gäller skoldebatten. Vinster i välfärden förblir ett dunkelt tema och det syns att partierna inte vill ta någon specifik åsikt i detta. Konfliktnivån är enligt författaren störst i frågan om arbetskraftsinvandringen. Utgående från denna artikel, så finns det en grundläggande konsensus ifråga om statlighet men betydligt mindre konsensus ifråga om jämställdhet.

Av artikeln framgår sammanfattningsvis att statligheten har gått tillbaka, att universalismen behåller sin position, och att det finns en ganska utbredd konsensus angående grundstenarna, jämställdheten undantagen.

3.2 „Ledare: Bennet öppnar för mognare vinstdebatt“ 28/12/2013

Artikeln författades av Torun Nilsson och berättar huvudsakligen om den svenska affärsmannen Carl Bennet och hans inställning till vinst i välfärden. Nyckelordet „välfärden“ används tre gånger i en vinstkontext. Artikeln presenterar Bennets inlägg som drar in både samhällets drivkrafter och solidariteten. Artikeln berör statlighet och jämställdhet, medan universalism och konsensus inte får anmärkningsvärd notering.

Av de fyra grundstenarna i den nordiska välfärdsmodellen framkommer statlighet oftast eftersom debattfrågan är vinst i välfärden dvs. de privata aktörernas intresse att tjäna pengar. Artikeln hänvisar till att statligheten hittills har skildrats som solidarisk verksamhet vilket står i motsats till företagarnas kortsiktiga planer. Carl Bennet är också positiv till kvaliteten och kreativiteten hos de privata ägarna. Vidare återkommer statligheten i form av „otidsenliga skattelagar och den offentliga sektorns ovana vid att göra affärer“. Det förväntas en förändring i lagar.

Referenser till jämställdheten i artikeln härstammar från motsättningen mellan det privata och det statliga. När statlig verksamhet går över till privata händer, då blir de svagare samhällsgrupperna (barn, sjuka, gamla) utsatta för „skillnader i förutsättningar och orättvisor“ som därtill kan cementeras. Med andra ord främjar den nuvarande politiken en situation där klyftorna i samhället ökar.

På det hela taget anser artikeln att med den statliga verksamhetens privatiseringen har staten avhållit sig från ansvaret att reglera välfärdsföretagandet, särskilt när det gäller vinstuttag. Allt detta hänvisar till statlighetens minskande roll. Angående jämställdheten, så förmedlar artikeln att skillnader mellan människor blir större.

3.3 „Ledare: Nordics seger löser inte problemet“ 20/12/2013

Författare Torun Nilsson skriver om en rättegång mellan riskkapitalbolaget Nordic Capital och Skatteverket där den förstnämnda fick rätt i att den personliga delen av vinsten blev beskattad som kapital (25% skattesats) istället för inkomst (55% skattesats). Ändå finns problemet med ägandet i välfärden kvar och det är också artikelns debattämne. „Välfärden“ förekommer två gånger i samma kontext. Artikeln relaterar till statlighet och jämställdhet.

Eftersom artikeln inleder med en beskattningsdiskussion, så är skatter den huvudsakliga hänvisningen till statligheten. Anmärkningsvärd är meningen „En anglosaxisk modell med kapitalbeskattad vinstdelning importerades,“ vilket antyder en klar yttre påverkan på den nordiska modellen och tillåter de privata ägarna att betala mindre i skatt vilket förminskar offentliga intäkter till följd. Dessutom anger artikeln att politikerna slipper ansvaret och inte vill ta ställning i frågan.

Artikeln relaterar även till jämställdheten. Riskkapitalisterna använder orden „rättsosäkerhet“ och „affärsosäkerhet“ vilka skapar en uppfattning om att alla inte är lika inför

lagen. Beskattningsfrågan drar upp jämställdhet på grund av inkomst, dvs. vad är rättvist och hur ska jämlikheten framhävas. De nuvarande laga förhållandena har skapat ett otydligt tillstånd när det gäller jämställdheten.

Som tidigare sagt kan man hitta drag av statlighet och jämställdhet i artikeln. På grund av minskande statliga inkomster och politikernas avlägsna position i välfärdsbeskattningsfrågan skildras statlighetens försvagade inflytande. Jämställdheten är mindre synlig i artikeln men kännetecknas av „rättsosäkerhet“ som talar om olikhet inför lagen.

3.4 „Ledare: Bra val för vår tids löntagarfondsdebatt“ 14/12/2013

Redaktör Peter Magnus Nilsson beskriver privat barnomsorg som den nya basnäringen i Sverige inom välfärdssektorn. Vidare kommenteras vinstdebatten och han ger uttryck för en positiv syn på vinst och dess fördelar. Ordet „välfärden“ används fem gånger; två gånger i vinstkontext och tre gånger i tjänstesammanhang. Artikeln relaterar till statlighet, jämställdhet och konsensus på ett ganska tydligt sätt.

Det finns flera hänvisningar till statlighet. Först och främst uttrycks metaforiskt: „Det går knappt en dag utan att man påminns om att Investor stampar i farstun till folkhemmet.“ Här är det klar att de privata ägarna (exempelvis Investor AB) väntar på att ta över de offentliga verksamheterna. Även politikernas reträtt i vinstfrågan kommer fram vilket är ett tecken på att statens roll har försvagats.

Jämställdhet visar sig först och främst när det gäller förhållandet mellan könen. Redan inledningen innehåller referens till kvinnornas förbättrade position på arbetsmarknaden och deras insats inom barnomsorgen: „På grund av kvinnors högre utbildning och ökande förvärvsfrekvens förväntas branschen fördubbla sin omsättning under de närmaste tio åren.“ Däremot finns det skillnader i vinstdebatten där bolag urskiljs baserade på äktenskapsmoralism: „(...) den som lovar livslång trohet till kommunen får gå med vinst och de trolösa fördöms.“ Det är ett tecken om ökande klyftor i välfärdsstaten.

Konsensusproblematiken är relaterad till vinstfrågan. Ordvalet som bevisar detta är „djup politisk kris“ och „vinstkrisen“ samt meningen „Frågan är ingen abstraktion, den är bokstavligen på liv och död.“ När det gäller dagens politik, så påstår artikeln att argumentering är begriplig bara från Centerpartiet medan de andra uttrycker stötande efter

Vänsterpartiets exempel. Artikeln anger också Socialdemokraternas syn: „Sverige är för litet för konflikt (...)“ vilket framför inställningen som var dominerande under bildandet av den svenska välfärdsstaten.

Utgående från föregående argumentation presenterar artikeln bevis på att statlighet påverkas av politikernas reträtt och att de offentliga verksamheterna ersätts mer och mer med privat näringsliv. I fråga om jämställdhet slår artikeln fast att kvinnorna har en stark position men företagen hanteras olika inför lagen. Fast Stefan Löfven (S) har tyckt att Sverige inte ska vara i konflikt, finns det ändå en tydlig konsensuskris i välfärdsfrågan särskilt när det gäller vinst i branschen.

3.5 „Ledare: Alliansen vann aldrig slaget om skatterna“ 9/12/2013

Artikeln är skriven av Tobias Wikström, den förre chefredaktören på di.se. Huvudtemat är skatter, särskilt inkomstskatt. Författaren kommenterar den sittande regeringens politik att införa skattesänkningar och föreslår förbättring av debatten. Ordet „välfärden“ kan man hitta två gånger i finansieringskontext. När det gäller välfärdens grundstenar, så urskiljer artikeln mestadels statlighet men referens till jämställdhet kan också iakttas.

Statlighetens tanke, nämligen finansiering av staten, kommer fram redan i inledningen där alliansens politik kommenteras som följande: „(...) det främsta måttet på politiskt ansvarstagande är inte längre att kräva höjda skatter.“ Enligt artikeln delar Socialdemokraterna den sittande regeringens inställning: „(...) att inga skattesänkningar på arbete som alliansen har drivit igenom ska tas tillbaka efter ett regeringsskifte.“ Det hänvisar till faktumet att de offentliga intäkterna förmiskar eller står kvar på samma nivå oberoende av vem som bildar regeringen. Vidare debatteras över den statliga inkomstskatten som har troligen uppnått sin marginalpunkt. Därför kan man höja bara indirekta skatter. Det också nämnas nedskärningar i samhällsapparaten vilket i följd betyder mindre resurser i välfärden fast författare betonar att skattesänkningar behöver inte innebära försvinnande pengar om finanspolitik drivs rätt.

Jämställdhet betraktas i meningen „Ändå är den politiska dogmen att skatter ska vara just utjämnande.“ Här ser man skatternas funktion att utjämna skillnader gällande inkomst. På det sättet kvarstår jämställdhetens viktighet.

Avslutningsvis finns det spår av statlighet och jämställdhet i artikeln. Statlighet skildras genom finansiering och de förminskande skatterna som tillför mindre pengar i välfärden. Jämställdhet på grund av inkomst behåller sin roll och skatter bär en utjämnande funktion.

3.6 „Ledare: Sakfrågan är också värd en riktig debatt“ 21/11/2013

Artikeln inleder med budgetdebatten i riksdagen men fortsätter med att författare Eva-Lena Ahlqvist ställer den aktuella frågan om gränsen för den statliga inkomstkatten. Det också presenteras regeningens förslag som gäller att höja brytpunkten för den statliga inkomstkatten med tanken att det skulle ge fler arbetade timmar. Mot slutet anger författaren att det största problemet är ändå de höga marginalsattesatserna. I artikeln förekommer „välfärden“ bara en gång och det finns referenser till statlighet och konsensus.

Statlighet är närvarande i följande mening: „Förslaget striden gäller handlar om att 110 000 ska slippa betala statlig inkomstkatt nästa år.“ Det räknas för 26 procent istället för 29 procent av de heltidsarbetande. Trots att det förmodligen utgör fler arbetade timmar, betyder förslaget en minskning i de offentliga inkomsterna.

Hänvisningen till konsensus kommer också fram: „Det är alltså en skattesänkning på promillennivå som striden står om. Det är inte pengarna det handlar om.“ Med detta får man intryck om en djupare debatt, kanske även ideologisk kamp. Förmodligen hänvisas till motsättningen mellan regeringen och oppositionen.

Avslutningsvis betraktar artikeln välfärdens grundstenar statlighet och konsensus. Statlighet kännetecknas av de minskande offentliga intäkterna fast det är ett tämligen litet sjunkande. Konsensus dyker upp i form av en ideologisk debatt.

3.7 „Ledare: Välfärden tvingar ägarna att tänka om“ 12/11/2013

Artikeln författades av Torun Nilsson och pratar om riskkapitalisterna som ägare i välfärden. Nilsson förklarar välfärdstjänsternas särart och uttrycker att det är nödvändigt att ägarna väljer ett långsiktigare perspektiv. „Välfärden“ används tre gånger inklusive titel. När det gäller välfärdens grundstenar, så finns det inte tillräckligt mycket bevis för att urskilja statlighet,

universalism, jämställdhet eller konsensus. Artikeln bara bekräftar dominerande kapitalistiska metoder hos riskkapitalisterna men betraktar inga statliga relationer. Inte ens de tre andra grundstenarna återspeglas i artikeln.

3.8 „Ledare: Stämmans bästa stund när Borg blickar bakåt“ 19/10/2013

Författare Tobias Wikström skriver artikeln huvudsakligen om populistisk politik, nämligen Moderaternas valkampanj som har lagt fokus på bakåtsikten istället för framtiden. Wikström också kommenterar finansminister Anders Borgs plan för skattepolitik som tycks vara ganska otydlig. Nyckelordet „välfärden“ finns bara en gång i texten med avseende på statlighet. Varken jämställdhet, universalism eller konsensus får utrymme i artikeln.

Artikeln betraktar statlighet genom Anders Borgs tal på partistämman. Han beskriver Moderaternas framgång och benämner exempelvis starkare offentliga finanser, mindre underskott, lägre statsskuld, sänkta skatter, underlättade riskkapitalförsörjning, fler anställda i välfärden, färre förtidspensionärer, förminskade fattigdom, starkare skola, högre sysselsättning, mindre utanförskap, stigande inkomster efter skatt, förändrade arbetsmarknadspolitik, öppen apoteksmarknad. På grund av dessa aspekter, så syns det att omfördelningen i Sverige lyckas även om skatterna sänks. Statligheten skildras på ett gynnsamt sätt fast det är inget orimligt för den sittande makten. Enligt artikeln, så vill Moderaterna ändå minska skatterna vilket innebär en mindre gynnsam påverkan på statligheten.

Utgående från artikelns hänvisningar till statligheten dominerar en högaktad syn men den framtida utvecklingen är oklar på grund av en otydlig skattepolitik och de uppenbarligen sjunkande skatterna.

3.9 „Ledare: Välfärds-M har en lång resa kvar“ 18/10/2013

I artikeln berättar Tobias Wikström om Moderaternas försök att vara ett välfärdsparti men anger att på grund av politikens mångtydighet finns det mycket att göra för att uppnå målet. „Välfärden“ förekommer åtta gånger, titeln medräknade. Antalet uttryck är tämligen hög med

avseende på relativt kort text. Följande ska jag beskriva statlighet, jämställdhet och konsensus i artikeln.

När det gäller statlighet, så presenterar artikeln motsättningen mellan en värnad välfärd och skattesänkningar eftersom sänkt skatt betyder mindre offentliga intäkter vilket leder till mer begränsade finanser i välfärden. Enligt Wikström kommer det att inte ske någon större förändring av inställningen om välfärdssektorn på grund av politiken som Moderaterna hittills bedrivit. Vidare framföras väljarsynen som uttrycker Moderaternas liktydighet med nedmontering av den offentliga sektorn. Författare ser det kontroversiellt att Moderaterna vill sätta omsorgen om de offentliga finanserna främst och samtidigt skydda välfärden medan de tar ner skattebördan.

Jämställdhet dyker upp i statsminister Fredrik Reinfelds stämmotal: „Inte minst berömde han socialdemokratin för dess arbete för jämställdhet, utjämning och sammanhållning i Sverige.“ Det pratar för ett väletablerat läge av jämställdheten i Sverige.

Konsensus befinner man åt flera olika håll. Som tidigare noterat, är Moderaterna ense om socialdemokratiens historiska utbyggnad av välfärden. Å andra sidan finns det avvikelser i Moderaternas politik och det syns att de hittar inte konsensus inom partiet angående skatter. Det medverkar till ett skumt intryck för allmänheten och följer inte konsensuslinjen.

På det hela taget får man bevis om statlighetens minskning på grund av skattesänkningar och väljarsyn som betecknar den offentliga sektorns nedmontering. Jämställdhet får ett positivt inlägg och även om den historiska konsensus förblir, så finns det klyftor i dagens konsensusituation.

3.10 „Ledare: Hur ska Moderaterna tala om välfärden?“ 17/10/2013

Artikeln inleder med Moderaternas partistämma som bland annat lägger fokus på välfärdsfrågor. Författare Peter Magnus Nilsson anger att det saknas trovärdighet i deras politik och har några förslag om hur det kunde skaffas. Han ger sig också in på Moderaternas och Socialdemokraternas motsättning och lägger tonvikt på kvalitetstemat i välfärden. Nyckelordet „välfärden“ förekommer totalt sex gånger. Vidare urskiljer jag statlighet och jämställdhet i artikeln. Det finns inga tydliga tecken om universalism eller konsensus i texten.

När det gäller statlighet, så finns det bevis om statens roll: „Svensk ekonomi och vardagsliv är extremt beroende av hur den offentliga sektorn fungerar.“ Författaren påstår att

Moderaterna borde observera detta i form av offentlighetens historiska integration. Enligt artikeln borde såväl de privata som de statliga verksamheterna vara i världsklass.

Drag om jämställdhet kommer fram i Socialdemokraternas invändning till Moderaternas politik. Socialdemokraterna hävdar att ojämlikheten har radikalt ökad i särskilt skolan. Moderaterna ser det som kommunernas ansvar att prioritera men vill att alla barn ska ha en likvärdig skola och alla patienter en likvärdig vård. Författaren uttrycker att det ligger en kontrast i Moderaternas syn om välfärden. Istället vänder Nilsson jämställdhetsproblemet till att handla om kvalitet men säger att båda aktörer borde vara lika högkvalitativa.

Slutligtvis kan noteras att artikeln betraktar statligheten i sin ständigt grundläggande roll. Författaren hänvisar till att Moderaterna ska lära sig att vara en välfärdsparti för att kunna förnya välfärdsstaten. Jämställdhetsproblem är klart dominerande i välfärden eftersom privatiseringen har ökat ojämlikheterna i samhället. Författaren tar förmodligen hänsyn till företagen och vill istället vända frågan om jämställdhet till kvalitet.

3.11 „Ledare: Att fråga om vinster är en svår sak“ 16/9/2013

I den här artikeln pratar Tobias Wikström om vinsten i välfärden och menar att vinstdebatten handlar om felaktiga exempel som ofta är för extrema. Risktagning i välfärdstjänster och en rimlig avkastning borde bilda en riktig debatt. Ordet „välfärden“ återkommer fem gånger vilket är relativt mycket. Trots det får varken statlighet, universalism, jämställdhet eller konsensus utrymme i artikeln. Wikström skriver kortfattat om hur viktigt det är att följdfrågor ställas till exempel i marknadsundersökningar men ytterligare hänvisningar till välfärdens grundstenar finns inte.

3.12 „Ledare: Ideologisk kris i vinstfrågan“ 20/8/2013

Ledarredaktör Peter Magnus Nilsson skriver om vinstdebatten och tar bolagens sida medan han påstår att kvalitetsbrister i välfärdstjänster har alltid funnits. Enligt honom råder det en ideologisk kris som försvårar företagens verksamhet och driver de ut från branschen. „Välfärden“ nämns två gånger och artikeln urskiljer jämställdhet samt konsensus.

I jämställdhetskontext befinner man likvärdig utbildning som anses vara alla elevers rätt. Ett annat exempel är „(...) lika och goda villkor i vård, skola och omsorg (...)“. Sedan finns det anledning till rätt för vinst – likhet inför lagen: „(...) lika och goda villkor för alla företag i Sverige“. Enligt artikeln är Moderaterna principiösa i frågan medan Socialdemokraternas seger skulle tyda på jämlikhetens högtid.

Konsensusdebatt dyker upp redan i titeln. Nilsson hänvisar till konsensusklyftor på följande sätt: „(...) striden om marknadsekonomin är långt ifrån vunnen (...)“ samt „Vinstfrågan träffar nerven i den klassiska konflikten mellan arbete och kapital“. Konsensus förblir ett tufft ärende och givetvis måste både marknaden och staten förändra sina hittills existerande åsikter om sig själv och varandra för att konfluera.

Utgående från tidigare utförda, betraktar artikeln jämställdhet och konsensus. Författaren instämmer att det krävs jämställdhet inför lagen såsom emellan människor när det gäller välfärdstjänster. Konsensus återstår i ett skumt läge och det syns att en riktig debatt saknas om vad som utgör centralfrågor.

4 RESULTAT OCH TOLKNING

I avsnitt 3 betraktade jag 12 Dagens industris artiklar från ledarsidor på grund av välfärdens grundstenar statlighet, universalism, jämställdhet och konsensus sammanställda av Arter (2014), Alestalo, Hort, och Kuhnle (2009). I en av artiklarna förekom alla fyra kännetecken („Ledare: Supervalårets stora fråga“) men vanligaste inträffade två grundstenar. Oftast betraktade artiklarna statlighet medan universalism var sällsyntast. Det är antagligen eftersom universalism är förmodligen väl inarbetade i Sverige men statlighet påverkas av ständigt förändrande maktrelationer och olika samhälleliga processer. Iögonfallande var att statlighet ofta framträdde tillsammans med jämställdhet som var nästan lika ofta förekommande. När det gäller två artiklar så fanns det inte tillräckligt mycket bevis för att dra slutsatser om grundstenarna. Fast undersökningsåret var 2013, uppkom artiklarna från andra hälften av 2013 (augusti-december). Det grundar sig möjligtvis på faktumet att vinstdebatten i välfärden fick full fart under sommaren 2013 men för att bekräfta detta skulle det vara rimligt att undersöka även andra medieutgåvor. Vinst i välfärden var oftast förekommande tema i artiklarna vilken anknöts till ägardebatt och beskattningen. Följande kommer jag att urskilja välfärdens grundstenar utgående från de analyserade artiklarna. Resultat om varje grundsten finns i en tabell, där man kan läsa om vilka referenser som förekommer och vilken påverkan grundstenarna får utgående från referenserna. „+“ tecken anger en positiv påverkan eller att situationen blir oförändrad. „-“ tecken betecknar en negativ påverkan där situationen försämrar. „0“ tecken innebär att det förekommer både „+“ och „-“ och att det inte finns någon tydlig dominans i referenser.

4.1 Statlighet

Av de 12 analyserade artiklarna betraktar 9 artiklar statligheten vilket betyder att den är mest förekommande av välfärdens grundstenar. Härigenom presenteras mitt forskningsresultat i en tabell.

<i>Artikeln</i>	<i>Referenser till statlighet</i>	<i>Påverkan på statlighet</i>
17.10.2013	statens roll, offentlighetens historiska integration	+
18.10.2013	skattesänkning, nedmontering av den offentliga sektorn, värnad välfärd	-
19.10.2013	skattesänkning, lyckad statlig omfördelning	-
21.11.2013	minskning av statlig skatteinkomst	-
9.12.2013	skattesänkning, nedskärningar i samhällsapparaten	-
14.12.2013	ägarperspektiv, politikernas reträtt	-
20.12.2013	minskning av statlig skatteinkomst, politikernas reträtt	-
28.12.2013	ägarperspektiv	-
30.12.2013	ägarperspektiv, beskattning	-

De två tidigaste artiklarna angående statlighet (17/10/2013 och 18/10/2013) anger bevis om statens omfattande påverkan på ekonomi och vardagsliv samt också hänvisar till denna undersökningens teori om statens och samhällets enhet av Franz-Xaver Kaufmann (2013: 119) med referens till offentlighetens historiska integration. Däremot träder fram faktumet att Moderaternas politik leder till en motsättning mellan staten och samhället med avseende på klyftan mellan en värnad välfärd (som representant för samhället) och skattesänkningar (som representant för staten). Förutom detta framföras väljarnas syn om Moderaterna som nedmonterar den offentliga sektorn. I artikeln publicerad 19/10/2013 finns det Moderaternas egna hyllning till deras politik på grund av en lyckad omfördelning av statliga inkomster men tanken om fortsatta skattesänkningar är inte till hjälp för att finansiera välfärden. Artikeln från 21/11/2013 beskriver förslaget i riksdagen där 110 000 personer ska slippa betala statlig inkomstskatt vilket betyder en minskning i de statliga inkomsterna. Även

artikeln publicerad 9/12/2013 betraktar skattesänkningar som Moderaterna främjar och Socialdemokraterna inte kommer att återta. Det också benämnas ytterligare nedskärningar i samhällsapparaten. Vid årsslutet framkommer ägarperspektiv som ofta härleder från vinstdebatten. Om artikeln 14/12/2013 bara nämner privatiseringen och ger sig in i vinstfrågan, så anger artikeln från 20/12/2013 att kapitalbeskattad vinstdelning tillåter företagarna att betala mindre i skatt. I de två sistnämnda artiklar förekommer också politikernas andel som anger en minskning i statens roll på grund av deras distansering från vinstfrågan. Artikeln publicerade 28/12/2013 presenterar företagarnas syn om ägarperspektiv vilken godkänner kvaliteten och kreativiteten hos de privata ägarna men också kritiserar staten angående den omoderna beskattningen och affärsmässiga verksamheter. Senaste artikel från 30/12/2013 betraktar också beskattningen vilket ger intryck om Moderaternas förändrade inställning – de vill satsa på välfärdens kärna. Ändå är privatiseringen och hittills sjunkande skatter kännetecken för förminskning i statens roll.

Den sista spalten i tabellen anger den övergripande påverkan på statligheten på grund av statlighetens referenser som förklarat tidigare. „+“ betecknar en positiv påverkan där statligheten gynnas av statens kvarstående eller utvidgande roll, större skatteinkomster för att finansiera välfärden och/eller ansvarsfull politik. „-“ anger motsatsen: statens roll och skatteinkomster förmiskar och politiker avhåller sig från ansvaret. Fast statlighetens beteckningar kan tyda på både positiva och negativa effekter (exempelvis lyckad statlig omfördelning, skattesänkning), föreställer spalten den dominerande påverkan. Utgående från tabellen är det klart att statligheten påverkas negativt med avseende på skattesänkningar som kan medverka folk att arbeta mer men ändå förminskar de offentliga intäkterna. En annan återkommande anledning till negativ påverkan är politikernas reträtt som nedvärderar statligheten. Vidare finns det vinstdebatten som anger välfärdens privatisering vilket leder till förminskning i statens roll som välfärdens administratör. Trots att det inte finns tydliga påståenden om den nordiska välfärdsmodellens förändring, är det uppenbart att statligheten har förändrat och förmodligen kommer att förändras. Anmärkningsvärd är ett skifte i den historiska enigheten av staten och samhället.

4.2 Universalism

Universalism förekommer i en artikel av de 12, nämligen artikeln från 30/12/2013, och den är minst förekommande av välfärdens grundstenar. Anledning till detta är förmodligen en övergripande konsensus över principen. Fast författare hänvisar till Lavallagen som urskiljer svenska och utländska företag på grund av svenska kollektivavtal, bevarar det universalismens teori med avseende på universalismen som en civil rätt och som härleder från medborgarskap. I samband med det och för att universalismens skildring är så ovanlig ser jag inte någon tydlig förändring i principen.

4.3 Jämställdhet

Jämställdhet dyker upp i 8 artiklar av de 12, vilket är relativt ofta. Följande tabell sammanställer mitt resultat av principen.

<i>Artikeln</i>	<i>Referenser till jämställdhet</i>	<i>Påverkan på jämställdhet</i>
20.08.2013	likvärdig utbildning, likhet inför lagen	+
17.10.2013	jämlikhetsproblem i skolan, likvärdig vård, lika högkvalitativa utförare (offentliga och privata)	-
18.10.2013	Socialdemokraternas insats	+
9.12.2013	utjämnande skatter	+
14.12.2013	könsjämlikhet, ojämlikheter gällande företag	0
20.12.2013	olikhet inför lagen, ojämlikheter gällande inkomst	-
28.12.2013	skillnader i förutsättningar, orättvisor	-
30.12.2013	arbetskraftsinvandringen	-

Artikeln från 20/8/2013 tyder ganska klart på att jämställdheten ses som en social rätt i välfärden med hänvisning till skolan och att alla företag ska vara lika inför lagen. Nästa artikeln publicerade 17/10/2013 presenterar ett motstånd mellan friskolor och statliga skolor vilket leder till större ojämlikhet inom utbildningssystemet. Moderaterna vill ha likvärdig vård och utbildning medan de står för frihet och ökad decentralisering, det anger en kontrast. I artikeln från 18/10/2013 är Moderaterna tacksamma för Socialdemokraternas historiska insats när det gäller jämställdhetsprincipen. I artikeln publicerade 9/12/2013 nämns skatternas

kvarstående funktion att vara ett utjämnande medel i samhället som skulle leda till större jämlikhet. Nästa artikeln från 14/12/2013 betraktar både kvinnornas väletablerade läge och särskildring av företag i vinstdebatt. Beskattningen tar upp orättvisa lagliga relationer i artikeln publicerade 20/12/2013 och ytterligare framkommer inkomstbaserade ojämlikheter. Artikeln från 28/12/2013 förmedlar den nuvarande situationens (välfärdens privatisering) negativa påverkan på svagare samhällsgrupperna som har mindre möjligheter att dra nytta av privatiseringen. Den sista artikeln från 30/12/2013 anger tydligt att när det gäller arbetskraftsinvandringen, så dominerar frihet över jämlikhet i Moderaternas politik.

Utgående från referensernas påverkan på jämställdheten kan man betrakta en mycket jämnare fördelning av positiva och negativa effekter. Det ofta skildras liknande referenser i en artikel, dvs. bara positiva/negativa men den här gången står också „0“ i spalten. Det anger att varken den positiva eller den negativa påverkan var dominerande. I jämförelse med statlighet, betraktas jämställdheten mer igenom den positiva („+“) påverkan. Det är också fallet att de tidigaste artiklarna beskriver huvudsakligen positiv påverkan medan de senaste artiklarna framställer mer negativ påverkan. Fast det är en ganska jämn resultat, kan man sammanställa fler artiklar som tillämpar jämställdheten negativ påverkan. Referenser som hänvisar till att det uppstår problem och klyftor i samhället ökar, är följande: ojämlikheter i skolan, ojämlikhet inför lagen, inkomstbaserade ojämlikheter, skillnader i förutsättningar och orättvisor samt arbetskraftsinvandringen. Avslutningsvis kan man konstatera att jämställdheten har ett väletablerat läge i samhället (hög „+“ påverkan), men det finns tydliga hänvisningar till att välfärdens privatisering samt arbetskraftsinvandringen skapar omständigheter för social stratifiering.

4.4 Konsensus

Hänvisningar till konsensus finns i totalt 5 artiklar. Konsensus är tämligen svårtolkad i jämförelse med andra grundstenar eftersom varje artikel innehåller minst en debattfråga som omfattar olika samhällsgrupper i deras försök att komma överens om något ämne. På det sättet betraktar varje artikel konsensusprincipen i någon mån. I min studie gäller det att artikeln ska innehålla ord som „strid“, „kamp“, „konflikt“, „kris“ och andra liknande dvs. något som ges en avgörande betydelse och som ytterligare kräver förhandlingar för att hitta en gemensam väg. I tabellen sammanställs resultat av konsensus.

<i>Artikeln</i>	<i>Referenser till konsensus</i>	<i>Påverkan på konsensus</i>
20.08.2013	striden om marknadsekonomin, den klassiska konflikten mellan arbete och kapital	-
18.10.2013	Moderaternas skattekonflikt, konsensus över välfärdens utbyggnad	-
21.11.2013	ideologisk strid i skattedebatt	-
14.12.2013	vinstkrisen, Socialdemokraternas konsensuala syn	-
30.12.2013	likartad syn om skolan, låg konfliktnivå gällande skatter, hög konfliktnivå gällande arbetskraftsinvandringen	0

I den första artikeln från 20/8/2013 anges att vinstfrågan har framkallat en ideologisk kris som berör marknadsekonomin grundläggande principer. I artikeln 18/10/2013 dominerar Moderaternas inre skattekonflikt över samförstånd om den historiska utbyggnaden av välfärden. Artikeln publicerad 21/11/2013 presenterar en djupare ideologisk strid mellan oppositionen och koalitionen vilken härleder från skattedebatt. I artikeln från 14/12/2013 dyker ytterligare upp vinstfrågan där författare hävdar att den nuvarande politiken är fjärran från konsensus eftersom vinstdebatten är helt stötande. Socialdemokraternas konsensuala syn får lite utrymme i artikeln. Det sista undersökningsfallet från 30/12/2013 är intressant på grund av att i princip reflekteras konsensus över statlighet (likartad syn om skolan, låg konfliktnivå gällande skatter) men betydligt mindre konsensus över jämställdhet (hög konfliktnivå gällande arbetskraftsinvandringen).

På det hela taget får man intryck om den dominerande negativa påverkan på konsensus. Den första frågan med avseende på referenser till konsensus är vinst i välfärden vilket antyder ett knepigt motstånd mellan statliga och privata välfärdsverksamheter. Vinstfrågan förekommer tillsammans med beskattningen. Flera artiklar förmedlar att det saknas konsensus i själva Moderaterna (skattesänkningar i oktober, november jämfört med viljan att satsa på välfärdens kärna i slutet av december). Den tidigare förklarade politikernas reträtt är inte heller en positiv följd till konsensuslinje. „0“ i den sista spalten innefattar att det finns både kvarstående konsensus och frågor där konsensus saknas. Sammanfattningsvis antyder artiklarnas konsensusanalys på att det finns klyftor när man jämför

Socialdemokraternas ömsesidiga utbyggnad av välfärden och Moderaternas motsättningsfulla politik.

SAMMANFATTNING

Min undersökning grundar sig på välfärdsstudier med avseende på den nordiska välfärdsmodellen. Utgående från den danske socialforskaren Gøsta Esping-Andersens teori, bildar de nordiska länderna en egen typ av välfärdssystem, nämligen den socialdemokratiska typen som presenteras i boken „The Three Worlds of Welfare Capitalism“ (1990). Enligt boken kännetecknas Norden av en stor grad av *de-commodification* vilket innebär att ställning på arbetsmarknaden avgör inte positionen för bidragsmottagande. Vidare presenterade jag den nordiska välfärdsmodellens egenskaper på grund av Matti Alesälo, Sven E. O. Hort och Stein Kuhnle och deras forskning „The Nordic Model: Conditions, Origins, Outcomes, Lessons“ (2009) samt David Arter och hans forskning „Trouble in Paradise: W(h)ither the ‘Nordic model’?“ (2014). Enligt den sammanställda teorin finns det fyra grundstenar – statlighet, universalism, jämställdhet och konsensus – som bildar modellen. Till mitt teoriavsitt tillhör ytterligare The Economist’s rapport „Norther lights“ av Adrian Wooldridge (2/2/2013) vilken skapade den grundläggande anledningen till min analys. Rapporten förmedlar att den hittills kända nordiska välfärdsmodellen är på väg att förändras angående välfärdens privatisering samt hänvisas till Norden som förebild. Syftet med min forskning var att få veta om det förekommer likadana (förändringsbaserade) återspeglings i svensk press. För att motsvara The Economist’s form valde jag att undersöka den största nordiska näringslivsinriktade tidningen Dagens industri. På grund av 12 ledarartiklar från Dagens industri betraktade jag den nordiska välfärdsmodellens grundstenar – statlighet, universalism, jämställdhet och konsensus. För att reflektera över om det sker en förändring i den nordiska modellen enligt Dagens industris ledarartiklar ska jag sammanfatta undersökningens resultat.

Rapport i The Economist tar upp ungefär liknande tankar som framträder i Dagens industris ledarartiklar. Båda tidningarna konstaterar att skattebördan har gått ned och välfärden har privatiserats. The Economist betraktar friskolor som en innovativ förändring medan Dagens industri tillsammans med fördelar framför också olika problem i frågan. Båda utgåvor skildrar ekonomisk ansvar men som motsats till The Economist hävdar ledarartiklar att politikerna tenderar avstå från ansvaret i särskilt vinstfrågan. På samma sätt pratar båda om kvalitetsökning i välfärden som härleder från privatiseringen och det förekommer kvinnornas bra position när det gäller jämställdheten. The Economist hänvisar till att samhället blir heterogenera och respektive anger ledarartiklar den stora frågan om arbetsmarknadsinvandringen. Något som inte får utrymme i The Economist's rapport är vinstfrågan som träder skarpt fram i ledarartiklar.

I min analys av välfärdens grundstenar i 12 Dagens industris ledarartiklar uppkom statlighet oftast och resultatet blev att den påverkas negativt med avseende på minskning i statens roll och i de offentliga intäkterna. Universalismen var minst förekommande och analysen gynnade den kvarstående situationen vilket innebär inte någon tydlig förändring i principen. Jämställdhet framträdde ofta tillsammans med statlighet och analysen hänvisade till att jämställdheten har ett väletablerat läge i samhället, men det finns tydliga referenser om att välfärdens privatisering samt arbetskraftsinvandringen skapar omständigheter för social stratifiering. När det gäller konsensus, så dominerar negativ påverkan särskilt angående vinstfrågan i välfärden.

Är den nordiska välfärdsmodellen på väg att förändras? Visst kan man inte svara allvarligt på denna fråga eftersom det är viktigt att observera hur begränsad analysen är. Min studie bygger på 12 Dagens industris ledarartiklar från 2013 vilket anger bara en redaktionell åsikt inom en viss tidsram. En sammanfattande analys av välfärdens grundstenar hänvisar till att tre (statlighet, jämställdhet och konsensus) av fyra grundprinciper står inför förändringar dvs. den offentliga sektorn (statligheten) förminskar, jämställdheten blir svårt att bevara och konsensus mellan marknadsekonomi och statliga verksamheter är inte så lätt att uppnå.

LITTERATURFÖRTECKNING

Primärkällor

Tryckta källor

Arter, D. 2008. *Scandinavian Politics Today* (2nd edition). Manchester, New York: Manchester University Press.

Arter, D. 2014. Trouble in Paradise: W(h)ither the 'Nordic model'? (ett kapitel i den opublicerade 3:e upplaga av *Scandinavian Politics Today*).

Childs, M. W. 1936. *Sweden. The Middle Way*. London: Faber & Faber.

Esping-Andersen, G. 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.

Hilson, M. 2008. *The Nordic Model. Scandinavia since 1945*. London: Reaktion Books Ltd.

Kaufmann, F.-X. 2013. *Variations of the Welfare State. Great Britain, Sweden, France and Germany Between Capitalism and Socialism*. Berlin, Heidelberg: Springer.

Korpi, W. 1978. *The Working Class in Welfare Capitalism. Work, Unions and Politics in Sweden*. London, Henley, Boston: Routledge & Kegan Paul.

Lijphart, A. 1999. *Patterns of democracy*. New Haven: Yale University Press.

Lindvall, J., Rothstein, B. 2006. The Fall of the Strong State. – *Scandinavian Political Studies*, Vol. 29, No. 1, pp. 47-63.

Titmuss, R. M. 1958. *Essays on „the Welfare State“*. London: George Allen and Unwin.

Wooldridge, A. 2013. Northern lights. – *The Economist*, 2.02.2013, Vol. 406, No. 8821, pp. 1-14.

Elektroniska källor

About us. *The Economist*. [http://www.economist.com/help/about-us#About_Economistcom] Hämtad 2014-04-17.

Alestalo, M., Hort, S., Kuhnle, S. 2009. *The Nordic Model: Conditions, Origins, Outcomes, Lessons*. Hertie School of Governance. Working Paper 41. [http://www.hertie-school.org/fileadmin/images/Downloads/working_papers/41.pdf] Hämtad 2014-03-03.

Goul Andersen, J. Velfærd under opbrud? [<http://videnskab.dk/kultur-samfund/velfaerd-under-opbrud>] Hämtad 2014-04-17.

KIA-index, kategori „ekonomi“. KIA-index. [<http://www.kiaindex.net/>] Hämtad 2014-04-17.

Om oss. Dagens industri. [<http://www.di.se/om-oss/om-oss/>] Hämtad 2014-04-17.

ORVESTO Konsument 2013:3. TNS Sifo. [http://tns-sifo.se/media/504265/orvesto_konsument_2013_3_uppraknade_tal-1000-tal.pdf] Hämtad 2014-04-17.

ORVESTO Konsument 2013:Helår. TNS Sifo. [http://tns-sifo.se/media/506592/orvesto_konsument_2013_hel_r_uppr_knade_tal__1000-tal_.pdf] Hämtad 2014-04-17.

Sekundärkällor

Ahlqvist, E.-L. Ledare: Sakfrågan är också värd en riktig debatt. [<http://www.di.se/artiklar/2013/11/21/ledare-sakfragan-ar-ocksa-var-d-en-riktig-debatt/>] Hämtad 2014-04-17.

Nilsson, P. M. Ledare: Supervalårets stora fråga. [<http://www.di.se/artiklar/2013/12/30/ledare-supervalarets-stora-fraga/>] Hämtad 2014-04-17.

Nilsson, P. M. Ledare: Bra val för vår tids lönetagarfondsdebatt. [<http://www.di.se/artiklar/2013/12/14/ledare-bra-val-for-var-tids-lontagarfondsdebatt/>] Hämtad 2014-04-17.

Nilsson, P. M. Ledare: Hur ska Moderaterna tala om välfärden? [<http://www.di.se/artiklar/2013/10/17/ledare-hur-ska-moderaterna-tala-om-valfarden/>] Hämtad 2014-04-17.

Nilsson, P. M. Ledare: Ideologisk kris i vinstfrågan. [<http://www.di.se/artiklar/2013/8/20/ledare-ideologisk-kris-i-vinstfragan/>] Hämtad 2014-04-17.

Nilsson, T. Ledare: Bennet öppnar för mognare vinstdebatt. [<http://www.di.se/artiklar/2013/12/28/ledare-bennet-oppnar-for-mognare-vinstdebatt/>] Hämtad 2014-04-17.

Nilsson, T. Ledare: Nordics seger löser inte problemet. [<http://www.di.se/artiklar/2013/12/20/ledare-nordics-seger-loser-inte-problemet/>] Hämtad 2014-04-17.

Nilsson, T. Ledare: Velfärden tvingar ägarna att tänka om. [<http://www.di.se/artiklar/2013/11/12/ledare-valfarden-tvingar-agarna-att-tank-a-om/>] Hämtad 2014-04-17.

Wikström, T. Ledare: Alliansen vann aldrig slaget om skatterna.
[<http://www.di.se/artiklar/2013/12/9/ledare-alliansen-vann-aldrig-slaget-om-skatterna/>]
Hämtad 2014-04-17.

Wikström, T. Ledare: Stämmas bästa stund när Borg blickar bakåt.
[<http://www.di.se/artiklar/2013/10/19/ledare-stammans-basta-stund-nar-borg-blickar-bakat/>]
Hämtad 2014-04-17.

Wikström, T. Ledare: Valfärds-M har en lång resa kvar.
[<http://www.di.se/artiklar/2013/10/18/ledare-valfards-m-har-en-lang-resa-kvar/>] Hämtad
2014-04-17.

Wikström, T. Ledare: Att fråga om vinster är en svår sak.
[<http://www.di.se/artiklar/2013/9/15/ledare-att-fraga-om-vinster-ar-en-svar-sak/>] Hämtad
2014-04-17.

RESÜMEE

Tartu Ülikool

Germaani, romaani ja slaavi filoloogia instituut

Skandinavistika osakond

Bakalaureusetöö pealkiri „Är den nordiska välfärdsmodellen på väg att förändras? En närläsning av 12 ledarartiklar i Dagens industri“

(„Kas Põhjamaade heaolumudel on teel muutuste poole? Analüüs 12 Dagens industri juhtartikli põhjal“)

Juhendaja: Niklas Henriksson

Pikkus: 38 lk

2013. aasta veebruaris ilmus ingliskeelses väljaandes The Economist Põhjamaid käsitlev uurimus pealkirjaga „Northern lights“, kus muuhulgas selgus, et klassikaline Põhjamaade heaolumudel hakkab muutuma. Peamiseks põhjuseks toodi riigi rolli vähenemine heaoluteenuste pakkujana. Käesolevas bakalaureusetöös kirjeldati Põhjamaade heaolumudeli põhiprintsiipe ning Rootsi eeskuju põhjal uuriti, kas eelnimetatud mudel on muutumises. Analüüsiti 12 Dagens industri juhtartiklit aastast 2013, kus kajastus võtmesõna „välfärden“ (heaolu).

Bakalaureusetöö teoreetilise raamistiku moodustasid M. Alesalo, S. Hort ja S. Kuhnle uurimus „The Nordic Model: Conditions, Origins, Outcomes, Lessons“ (2009) ning D. Arteri uurimus „Trouble in Paradise“ (2014), kus esitleti Põhjamaade heaolumudeli põhiprintsiipe. Need on: riigilisus, universalism, võrdsus ja konsensus. Minu uurimisküsimus oli järgnev: kuidas kajastatakse Dagens industri juhtartiklites Põhjamaade heaolumudeli põhiprintsiipe –

riigilisust, universalismi, võrdsust ja konsensust. Laiem eesmärk oli välja selgitada, kas ja kuidas on põhiprintsiibid ning sellega seoses kogu mudel muutumises.

Esmalt analüüsiti artikleid eraldiseisvalt, et välja selgitada, millised Põhjamaade heaolumudeli põhiprintsiipid igas artiklis kajastuvad, millised viited heaoluprintsiipe väljendavad ning missugune mõju on igal viitel igale vastavale printsiibile. Analüüsi käigus selgus, et kahes artiklis ei leidunud ühtki viidet põhiprintsiipidele. Ülejäänud 10 artiklis leidis viiteid vähemalt ühele printsiibile, sagedamini kahele. Riigilisus oli põhiprintsiipidest kõige enam kajastust leidev, sellele järgnes võrdsus ning kõige vähem kajastati universalismi.

Seejärel vaadeldi igat Põhjamaade heaolumudeli põhiprintsiipi kokkuvõtlikult. Viiteid riigilisusele leidis 9 artiklis. Enim avalduvad viited olid: maksualandused, riigi vs. eraettevõtja omandiperspektiiv heaoluteenuste pakkujana ning poliitikute hoidumine vastutusest. Võrdsust kajastati 8 artiklis ning sagedamini esinevad viited olid: ebavõrdsus seaduse ees, võrdus/ebavõrdsus koolisüsteemis, ebavõrdsus sissetulekutes. Viiteid konsensusele leiti 5 artiklis, kus dominantsemalt kajastus: konflikt turumajanduse ja riigi vahel, ideoloogiline kriis maksuküsimuses, kasumikonflikt heaoluteenustes ja tööturupõhine sisseränne. Universalism kajastus vaid ühes artiklis, kus leidis toetust kehtiv teooria, mis põhineb universalismil kui kodanikuõigusel.

Kokkuvõttes leiti, et kolm neljast Põhjamaade heaolumudeli põhiprintsiibist on mõjutatud negatiivselt. Riigilisuses esineb märgatav vähenemine heaoluteenuste privatiseerimise näol, võrdsust on raske säilitada sisserände ja heaolu privatiseerimise tõttu ning konsensuse vähenemisele viitab kasumikonflikt heaoluteenustes ja valitseva erakonna/Moderaatide sisemine konflikt maksuküsimuses. Universalism oli ainuke printsiip, mis säilitas olemasoleva positsiooni. Kaheteistkümne Dagens industri 2013. aasta juhtartikli põhjal kajastub Põhjamaade heaolumudeli muutumine riigi rolli vähenemise, suurema ebavõrdsuse ja raskemini saavutatava konsensuse suunas.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Tiiu Tuisk, (isikukood: 48805180326)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Är den nordiska välfärdsmodellen på väg att förändras? En närläsning av 12 ledarartiklar från Dagens industri,

mille juhendaja on Niklas Henriksson,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 19.05.2014

Tiiu Tuisk